

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

ЗАГОРОДНІЙ СЕРГІЙ ПЕТРОВИЧ

УДК 371.14:373.0:37.018(043.3)

**РОЗВИТОК У КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СИСТЕМІ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у комунальному вищому навчальному закладі «Вінницька академія неперервної освіти», Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Василенко Надія Володимирівна,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»,
професор кафедри управління та адміністрування,
м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Даниленко Лідія Іванівна,
Національна академія державного управління
при Президентові України,
професор, м. Київ

кандидат педагогічних наук,
Зарічанська Наталія Володимирівна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, старший викладач
кафедри методики вивчення іноземних мов, м. Вінниця

Захист відбудеться «27» червня 2017 року о 15⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32) та на сайті університету за адресою www.vspu.edu.ua

Автореферат розісланий «26» травня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Нинішній етап розвитку освіти в Україні характеризується пошуками нетрадиційних підходів до розв'язання освітньо-виховних проблем. XXI століття є «епохою змін», яка зумовлює об'єктивну необхідність реформування системи освіти, модернізації змісту й структури інноваційної діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів, підготовки їх до генерування й реалізації нових ідей та освітніх ініціатив, упровадження інновацій у педагогічний менеджмент та організацію навчально-виховного процесу в сучасній школі.

Проблема інноватики в усіх галузях суспільного життя, у тому числі й в освіті, поставлена державою в ранг соціально значущих. Зокрема, у Законі України «Про інноваційну діяльність» головною метою державної інноваційної політики визначено створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни. Про необхідність модернізації управління освітою на інноваційних засадах ідеться у «Національній доктрині розвитку освіти» (2002 р.). Серед визначених у ній актуальних напрямів державної політики в галузі освіти чільне місце посідає запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій управління, навчання й виховання. На важливості впровадження інновацій у галузі освіти наголошується також у «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів», підготовленій за матеріалами парламентських слухань у Верховній Раді України протягом 2009 – 2016 рр.

Аналіз філософської, соціологічної, педагогічної і психологічної літератури та дисертаційних досліджень із досліджуваної проблеми свідчить про посилення уваги науковців до педагогічної інноватики, питань професійного становлення фахівців в умовах інноваційної діяльності, формування їхньої інноваційної компетентності, розкриття ролі післядипломної освіти у цьому процесі. Важливі аспекти педагогічної інноватики висвітлені в працях І. Аркіна, В. Бикова, Л. Вовк, Ю. Гільбуха, Б. Гінзбурга, С. Гончаренка, В. Громового, Р. Гуревича, А. Гуржія, І. Дичківської, А. Дусавицького, В. Завіни, В. Загв'язинського, М. Кадемії, М. Кларіна, О.Козлової, Л. Коростильової, І. Ладенко, К.Макогон, В. Олійника, А. Пригожина, О. Савченко, І. Семенова та ін. Філософський аспект педагогічної інноватики розкрито І. Зязюном, В. Кременем; соціологічний – В. Андрущенко, М. Удальцовою, Н. Шустом та ін.

Упродовж останніх десятиліть вітчизняними науковцями (Н.Василенко, Л.Ващенко, Л.Даниленко, І.Єрмаковим, Н.Клокар, О.Козловою, М.Мирошниченком, В.Сгадовою, Г.Сиротенком та ін.) виконано низку досліджень, присвячених різним аспектам інноваційної діяльності фахівців у галузі освіти. В їхніх працях висвітлюються питання інноваційної освітньої політики в державі, формування готовності вчителів до інноваційної діяльності, впровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний процес, підвищення ефективності управління інноваційними процесами в закладах освіти та ін. Водночас, огляд наукових джерел свідчить, що проблема розвитку інноваційної компетентності керівників шкіл на етапі їхньої післядипломної підготовки не була предметом спеціального комплексного дослідження. Є необхідність у з'ясуванні, зокрема, змісту та

особливостей інноваційної компетентності керівників шкіл, визначенні її структури та педагогічних умов розвитку в системі післядипломної освіти.

Актуальність проблеми формування інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх шкіл у системі післядипломної освіти зумовлюється низкою суперечностей між: невідповідністю змісту й методичних шляхів післядипломної педагогічної освіти соціальному замовленню та особистісно-професійним запитам керівників загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ); невідповідністю між динамікою вимог щодо інноваційної компетентності керівників ЗНЗ і наявним рівнем їх інноваційного потенціалу, що істотно впливає на результати діяльності ЗНЗ; недостатньою координованістю діючої системи післядипломної освіти у курсовий період та завданнями, які постають перед керівниками ЗНЗ у міжкурсний період.

Актуальність проблеми, її значущість і недостатня розробленість зумовили вибір теми дослідження *«Розвиток у керівників загальноосвітніх навчальних закладів інноваційної компетентності у системі післядипломної освіти»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти (ЦППО) НАПН України «Підготовка керівників школи в закладі післядипломної педагогічної освіти» (реєстраційний номер 0119U004225). Тема дисертації затверджена вченою радою вищого комунального навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти» (протокол №4 від 21.04.2011 р.) і узгоджена в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології України (протокол №5 від 24.05.2011р.).

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов і моделі розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти.

Об'єкт дослідження – професійне вдосконалення керівників загальноосвітніх навчальних закладів у закладах післядипломної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що розвиток інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів можливий за таких педагогічних умов:

– організація навчального процесу на засадах модульної технології, що передбачає блоково-модульне структурування навчальної інформації та індивідуалізацію траєкторії її засвоєння;

– здійснення педагогічного супроводу як особливого виду взаємодії, спрямованого на сприяння особистісно-професійному розвитку керівників ЗНЗ шляхом урахування їхніх освітніх потреб та індивідуального досвіду, надання їм оперативної адресної методичної допомоги у вирішенні професійних проблем, залучення їх до різних форм інноваційної діяльності;

– володіння викладачами закладів післядипломної освіти інноваційною

компетентністю, що виявляється в здатності здійснювати свою професійну діяльність в інноваційному режимі.

Для досягнення поставленої мети та перевірки гіпотези визначені такі **завдання** дослідження:

1. З'ясувати сутність і структуру інноваційної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу.

2. Визначити критерії, показники і рівні розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

3. Обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у системі післядипломної освіти.

4. Розробити педагогічну модель розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять теоретичні основи управління інноваційними процесами (Н. Василенко, Л. Ващенко, В. Гуров, Л. Даниленко, В. Лазарєв, П. Третьяков, Т. Шамова, Є. Шатохін); положення щодо структури та особливостей інноваційної діяльності в галузі освіти (К. Ангеловські, В. Богданова, І. Гавриш, І. Дичківська, М. Кларін, Н. Клокар, А. Коломієць, О. Куцевол, К. Макагон, О. Саранов, В. Шукшунов, О. Хомеріки, Н. Юсуфбекова), концепції експертизи інноваційних проектів (О. Акімова, Б. Брилін, Л. Даниленко, О. Новиков, Т. Новикова, В. Паламарчук, Л. Подимова, В. Сластьонін, О. Шушпанов), теоретичні основи професійно-педагогічної освіти (В. Бондар, В. Гриньова, В. Заболотний, І. Зязюн, М. Ковтонюк, О. Матяш, В. Петрук, О. Пехота, О. Рудницька, В. Шахов), педагогічного моніторингу (Є. Коротаєва, Н. Кульомін, А. Лобок, А. Майоров, А. Мірошніченко та ін.), педагогічної кваліметрії (Г. Єльнікова, Б. Литвак, К. Нейлор, В. Шамадрін, Е. Яковлев та ін.).

У роботі використано комплекс **методів дослідження**:

– теоретичні: вивчення й аналіз філософської, психологічної і педагогічної літератури з метою визначення сучасних підходів, принципів, змісту і технології розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у системі післядипломної освіти; узагальнення, абстрагування, класифікація та систематизація інформації з метою визначення компонентів, критеріїв і показників інноваційної компетентності керівників ЗНЗ; метод теоретичного моделювання застосовувався під час розробки моделі педагогічного супроводу розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ;

– емпіричні методи (анкетування, інтерв'ювання, тестування, бесіди, спостереження, педагогічний експеримент) використовувалися для визначення рівня сформованості інноваційної компетентності керівників ЗНЗ та перевірки педагогічних умов її розвитку у системі післядипломної освіти;

– статистичні методи застосовувалися з метою опрацювання емпіричних даних, виявлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами, перевірки статистичної достовірності результатів педагогічного експерименту.

Організація дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась поетапно. На пошуковому етапі (2007-2009 рр.) вивчалася й аналізувалася психолого-педагогічна література з проблеми дослідження, узагальнювався вітчизняний і зарубіжний досвід, з'ясовувалася структура, критерії, показники та

рівні інноваційної компетентності керівників ЗНЗ. На експериментальному етапі (2010-2013 рр.) обґрунтовувалися педагогічні умови розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у системі післядипломної освіти, розроблялася методика педагогічного експерименту, проводилися констатувальний і формувальний етапи дослідження. На узагальнювальному етапі (2014-2016 рр.) перевірялася результативність визначених педагогічних умов та розробленої моделі розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у системі післядипломної освіти.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, вищого комунального навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти», комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», комунальної установи «Вінницький міський методичний кабінет», загальноосвітніх навчальних закладів м. Вінниці, Вінницької області, м. Чернігова. Всього дослідженням було охоплено 836 слухачів курсів.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

вперше визначено педагогічні умови розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти (здійснення педагогічного супроводу як особливого виду взаємодії, спрямованого на сприяння особистісно-професійному розвитку керівників ЗНЗ шляхом урахування їхніх освітніх потреб та індивідуального досвіду, надання оперативної адресної методичної допомоги у вирішенні професійних проблем, залучення їх до різних форм інноваційної діяльності; організація навчального процесу на засадах модульної технології, що передбачає блоково-модульне структурування навчальної інформації та індивідуалізацію траєкторії її засвоєння; володіння викладачами закладів післядипломної освіти інноваційною компетентністю, що виявляється в здатності здійснювати професійну діяльність в інноваційному режимі); *обґрунтовано* педагогічну модель розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ, яка містить цільовий, методологічний, операційно-діяльнісний і оцінно-результативний блоки;

уточнено сутність, структурні компоненти (аксіологічно-мотиваційний, теоретико-змістовий, процесуально-діяльнісний, дослідницько-рефлексивний), критерії (мотиваційний, когнітивний, конативний, рефлексивний), показники та рівні (інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий, творчий) розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ;

дістали подальшого розвитку форми і методи підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до інноваційної діяльності.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні методики поетапного розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти; створенні й адаптації діагностичних методик, що можуть використовуватися у процесі моніторингу розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх закладів; відборі й систематизації комплексу педагогічних методів і прийомів, котрі

можуть застосовуватися у процесі розвитку інноваційної компетентності керівників шкіл у системі післядипломної освіти.

Матеріали й результати дослідження можуть знайти застосування в системі післядипломної підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів, у процесі розроблення навчально-методичного забезпечення (навчальних програм, підручників і посібників) для підготовки педагогічних фахівців до вивчення і впровадження освітніх інновацій, а також під час здійснення педагогічного супроводу інноваційної діяльності керівників шкіл.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися й обговорювалися на *міжнародних* наукових і науково-практичних конференціях: «Психолого-педагогічні аспекти розвитку пам'яті та творчого мислення особистості» (Вінниця, 2008); «Український шкільний підручник у європейському вимірі» (Вінниця, 2008); «Сучасні заклади освіти» (Київ, 2012); «Інноваційна освітня діяльність: регіональні аспекти» (Київ, 2013); «Іноватика в сучасній освіті» (Київ, 2014); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2016); IV Міжнародному форумі директорів і представників управлінь освіти країн Східної Європи (Лодзь-Варшава, 2015); *всеукраїнських* науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми розвитку особистості в системі дошкільної та загальної середньої освіти» (Вінниця, 2010); «Психолого-педагогічні проблеми розвитку особистості в сучасних соціокультурних умовах» (Вінниця, 2011); «Психолого-педагогічні засади розвитку та корекції особистості у навчально-виховному процесі» (Вінниця, 2014); VI Всеукраїнському фестивалі педагогічних ідей «Мій особистісно зорієнтований урок» (Вінниця, 2016); *регіональних* науково-практичних конференціях: фестивальний марафон «LEAD-MANAGER» (Вінниця, 2016); *науково-практичному семінарі* «Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі як засіб формування творчої особистості» (Вінниця, 2012); на засіданнях ученої ради КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», проблемних семінарах і засіданнях кафедри управління та адміністрування КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»; міських та обласних нарадах керівників загальноосвітніх навчальних закладів, міських семінарах «Комунікації як засіб ефективного управління педагогічним процесом», «Освітньо-виховний процес як соціокультурне явище», «Впровадження інноваційних стратегічних напрямів формування особистості учня в багатомовному середовищі» (Вінниця, 2010-2016 рр). У процесі дослідження виконувалися проекти за грантом Вінницької обласної ради (інноваційні розробки в рамках Національних всеукраїнських виставок-презентацій «Сучасні навчальні заклади», «Іноватика в сучасній освіті»), що були відзначені медалями НАПН і МОН України.

Основні положення і висновки дослідження *впроваджено* в педагогічний процес ЦППО університету менеджменту освіти НАПН України (довідка № 19-03/21 від 30.06.2016 р.), комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» (довідка № 498 / 01-12 від 08.08.2016 р.). Модель розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ використовувалася в роботі Департаменту освіти комунальної установи

«Міський методичний кабінет» (довідка № 251 від 19.09.2016 р.), Управління освіти Чернігівської міської ради, Чернігівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №19 (довідка № 582/01-12 від 28.05.2016р.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у 18 наукових і науково-методичних працях, серед яких: 2 колективні монографії; 2 навчально-методичні посібники; 9 статей, з них 2 статті – у закордонних періодичних виданнях, 5 статей – у фахових наукових виданнях України (всі одноосібні), 2 статті – у професійних виданнях; 5 тез доповідей – у збірниках матеріалів конференцій. Особистий внесок здобувача в статтях, опублікованих у співавторстві з О. Форостяною, полягає у розкритті теоретико-методологічних засад інноваційної спрямованості планування роботи навчального закладу, обґрунтуванні й визначенні напрямів організаційно-методичного супроводу інноваційної діяльності заступників директора школи, теоретичному обґрунтуванні інноваційних стратегій розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Особистий внесок здобувача у праці, підготовленій у співавторстві з М. Чернієм, полягає у визначенні особливостей інноваційних методів планування, підготовки, проведення та реалізації рішень педагогічної ради освітнього закладу, висвітленні теоретичних аспектів мотивації інноваційної діяльності. Ідеї співавторів у дисертаційній роботі не використовувалися.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається з трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 211 сторінок, із них 165 сторінок – основний текст; 5 додатків на 20 сторінках; 16 таблиць і 18 рисунків на 26 сторінках. Список використаних джерел містить 272 найменування, із них 2 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, планами і темами; представлено мету, завдання, об'єкт, предмет, схарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів; подано відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження.

У першому розділі – **«Теоретичні основи розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти»** – розкрито сутність і структуру поняття «інноваційна компетентність», проаналізовано філософські, психологічні та педагогічні підходи до трактування інноваційної діяльності та інноваційної компетентності у галузі освіти, визначено компоненти, критерії, показники та рівні розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів, проаналізовано стан розробленості проблеми в педагогічній теорії та практиці.

Аналіз психологічної і педагогічної літератури засвідчив, що здатність керівника загальноосвітнього навчального закладу до інноваційної діяльності є багатоаспектним феноменом, зміст якого розкривається за допомогою різних понять: інноваційна компетентність, готовність до інноваційної діяльності, інноваційний потенціал, інноваційна компетентність, інноваційна спрямованість та ін. Складність феномену інноваційної компетентності педагогів спричинила наявність різних підходів до розуміння його сутності. Це поняття трактують,

зокрема, як: систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій (І. Дерновський); сукупність спеціальних теоретичних знань із педагогічної інноватики та теорії інноваційної педагогічної діяльності, умінь ефективно застосовувати їх на практиці (О. Ігнатович); систему мотивів, знань, умінь, особистісних якостей, що забезпечують реалізацію всіх етапів інноваційної професійної діяльності: від моделювання і прогнозування до впровадження нововведень (Л. Петриченко); здатність до генерації ідей, їхнього втілення, аналізу моніторингових даних і продукування педагогічних інновацій, оприлюднення результатів, а також забезпечення умов для реалізації нових ідей у системі освіти (Л. Ващенко). На наш погляд, різні інтерпретації поняття інноваційної компетентності не суперечать одна одній, а доповнюють одна одну, розвиваючи його зміст і відображаючи різні аспекти цього складного феномену.

Різноманітність поглядів на сутність інноваційної компетентності спричинила інтерпретаційну різноплановість її структури. Аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми засвідчив існування декількох підходів до визначення структурних компонентів інноваційної компетентності педагога. Зокрема, дослідники виокремлюють в її структурі організаційно-управлінський, структурний, діяльнісний, змістовний і суб'єктний компоненти (Н. Пономарьова); мотиваційно-цільовий, інформаційно-пізнавальний, рефлексивно-конструктивний, діялісно-комунікативний компоненти (Т. Прищепя); мотиваційний, когнітивний, креативний і рефлексивний компоненти (І. Дерновський), соціальна компетентність, мотиваційно-ціннісна компетентність, теоретико-методологічна компетентність, технологічна компетентність, інформаційно-комунікативна компетентність, рефлексивно-регулятивна компетентність (О. Проценко); мотиваційний, креативний, технологічний і рефлексивний компоненти (В. Сластьонін, Л. Подимова).

У дослідженні ми розглядаємо інноваційну компетентність керівника загальноосвітнього закладу як інтегральну особистісну характеристику, що визначає здатність до розробки, освоєння та втілення інновацій у діяльності освітніх закладів, ґрунтується на відповідних знаннях, уміннях, особистісних якостях і наявності управлінського досвіду. Інноваційна компетентність сприяє особистісно-професійному розвитку керівника, дає змогу успішно освоювати і застосовувати педагогічні інновації, генерувати й творчо перетворювати нововведення в процесі організації колективної педагогічної діяльності.

Узагальнення результатів аналізу психолого-педагогічних джерел та врахування особливостей управлінської діяльності керівників ЗНЗ дало змогу виокремити чотири компоненти в структурі їх інноваційної компетентності: аксіологічно-мотиваційний, теоретико-змістовий, процесуально-діялісний і дослідницько-рефлексивний.

Аксіологічно-мотиваційний компонент інноваційної компетентності характеризує спрямованість керівника ЗНЗ на освоєння і впровадження педагогічних інновацій в освітній процес, інтерес до теоретичних проблем, наукових досліджень і практичної діяльності в сфері інновацій, потребу і прагнення до професійного саморозвитку в галузі педагогічної інноватики.

Теоретико-змістовий компонент інноваційної компетентності виступає інформаційною основою інноваційної діяльності керівника ЗНЗ і виявляється в обсязі та глибині відомостей із педагогічної інноватики, у володінні теоретичними, практичними і методичними знаннями, обізнаності з основними поняттями, категоріями і закономірностями в галузі інноваційної діяльності.

Процесуально-діяльнісний компонент у структурі інноваційної компетентності керівника ЗНЗ виявляється в діагностичних, проектувальних, конструктивних, комунікативних і організаторських уміннях, необхідних для здійснення інноваційної діяльності в навчальному закладі.

Дослідницько-рефлексивний компонент інноваційної компетентності керівника ЗНЗ забезпечує саморегуляцію інноваційної діяльності і характеризується сформованістю здатності до аналізу й оцінювання педагогічних нововведень, усвідомлення причин успіхів і невдач, усунення неефективних способів діяльності.

Відповідно до виокремлених компонентів у дослідженні визначено критерії сформованості інноваційної компетентності керівників ЗНЗ (мотиваційний, когнітивний, конативний, рефлексивний), які конкретизовано у комплексі показників, що деталізують їх зміст і дають змогу оцінити рівень готовності до інноваційної діяльності в освітньому закладі.

Узагальнення результатів діагностування інноваційної компетентності керівників ЗНЗ за виокремленими критеріями і показниками дало змогу визначити чотири рівні сформованості досліджуваної якості: початковий (інтуїтивний), низький (репродуктивний), середній (пошуковий) і високий (творчий).

Керівники ЗНЗ із *початковим (інтуїтивним)* рівнем інноваційної компетентності (14%) характеризуються незначним інтересом до інноваційної діяльності, обмеженістю знань про інноваційні освітні технології та умови їх ефективного використання, браком умінь організації інноваційної діяльності, випадковим, безсистемним використанням нових педагогічних підходів і технологій з опорою на власний обмежений досвід і інтуїцію, відсутністю індивідуальної концепції і стратегії інноваційної діяльності.

Для керівників ЗНЗ із *низьким (репродуктивним)* рівнем інноваційної компетентності (32%) властивий нестійкий інтерес до інноваційної діяльності, фрагментарні знання про інноваційні педагогічні технології і власний інноваційний потенціал, орієнтація на шаблонні підходи до використання нових педагогічних технологій без їх критичного аналізу й оцінювання, недостатня сформованість проектувальних, конструктивних і організаторських умінь інноваційної діяльності, спроби впровадження освітніх інновацій у відповідь на зовнішні вимоги і рекомендації. Такі керівники ЗНЗ здатні до роботи в інноваційному режимі у випадку поетапного керованого навчання та зовнішньої організації.

Керівники ЗНЗ із *середнім (пошуковим)* рівнем інноваційної компетентності (38%) характеризуються стійким інтересом до інноваційної діяльності, сприйнятливістю до педагогічних інновацій, наявністю потреби в їх освоєнні і впровадженні, сформованою системою знань про інноваційні технології й адекватним усвідомленням власного інноваційного потенціалу, наявністю діагностичних, проектувальних, конструктивних, комунікативних і організаторських умінь інноваційної діяльності, здатність упроваджувати

інноваційні технології в освітню діяльність на основі науково обґрунтованих підходів, активним пошуком власної концепції інноваційної діяльності навчального закладу. Такі керівники ЗНЗ мають значний потенціал до інноваційної діяльності, але потребують експертної допомоги, підтримки і консультування.

Керівників ЗНЗ із *високим (творчим)* рівнем інноваційної компетентності (16%) вирізняє висока мотивація до інноваційного проектування і ціннісне ставлення до інноваційної діяльності, прагнення до її постійного самовдосконалення, вільне володіння і творче використання знань із педагогічної інноватики, володіння комплексом умінь, необхідних для успішного здійснення інноваційної діяльності, системний підхід до впровадження педагогічних інновацій, наявність власної концепції інноваційної діяльності навчального закладу. Такий керівник ЗНЗ здатний до творчого переосмислення своєї праці і поступового переходу на вищі ступені організації інноваційної діяльності.

Результати констатувального етапу дослідження засвідчили шаблонність і стереотипність мислення багатьох директорів шкіл, потребу в науково-методичній підтримці для осмислення інноваційного простору освіти і вибудовування алгоритмів управлінської діяльності щодо впровадження педагогічних інновацій. З'ясовано наявність у багатьох керівників ЗНЗ позитивної мотивації до розвитку інноваційної компетентності, спрямованість на активізацію творчого потенціалу колективу та розширення можливостей самореалізації учасників інноваційного процесу. Водночас таким керівникам бракує знань та умінь із педагогічної інноватики, зокрема, умінь формулювати управлінську проблему з урахуванням особливостей конкретної ситуації; умінь визначати критерії для оцінювання успішності власної інноваційної діяльності; умінь генерувати інноваційні ідеї та планувати інноваційну діяльність; умінь організовувати роботу колективу в інноваційному режимі.

Отримані результати свідчать про актуальність формування інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх закладів на етапі їхньої підготовки в закладах післядипломної освіти. Виявлені недоліки в розвитку аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діяльнісного та дослідницько-рефлексивного компонентів інноваційної компетентності керівників ЗНЗ свідчать про необхідність обґрунтування педагогічних умов і розроблення моделі підготовки їх до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти.

У другому розділі – **«Педагогічні умови розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти»** – визначено сутність педагогічних умов цілеспрямованого розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх закладів у процесі післядипломної освіти, розкрито завдання педагогічного супроводу їхньої підготовки до інноваційної діяльності, з'ясовано закономірності й принципи розвитку інноваційної компетентності.

Спираючись на результати аналізу психологічної і педагогічної літератури з досліджуваної проблеми, враховуючи особливості післядипломної освіти та специфіку професійної діяльності керівників шкіл, ми визначили такі педагогічні умови формування їхньої інноваційної компетентності в процесі післядипломної освіти:

– здійснення педагогічного супроводу як особливого виду взаємодії, спрямованого на сприяння особистісно-професійному розвитку керівників ЗНЗ шляхом врахування їх освітніх потреб та індивідуального досвіду, надання оперативної адресної методичної допомоги у вирішенні професійних проблем, залучення їх до різних форм інноваційної діяльності;

– організація навчального процесу на засадах модульної технології, що передбачає блоково-модульне структурування навчальної інформації та індивідуалізацію траєкторії її засвоєння;

– володіння викладачами закладів післядипломної освіти інноваційною компетентністю, що виявляється в здатності здійснювати свою професійну діяльність в інноваційному режимі.

На основі аналізу педагогічних джерел виокремлено закономірності розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ: ефективність підготовки керівників ЗНЗ до інноваційної діяльності визначається повнотою реалізації її змістових, функціональних і структурних зв'язків з іншими складниками розвитку їх професійної готовності; досвід інноваційної професійно-педагогічної діяльності може бути засвоєний керівником тільки за умови його безпосередньої участі в процесі створення й упровадження нововведень; ефективність підготовки керівників ЗНЗ до інноваційної діяльності визначається її відповідністю структурі та змісту інноваційної управлінської діяльності; успішність розвитку інноваційної компетентності керівника ЗНЗ залежить від відповідності змісту, форм і методів професійної підготовки рівню розвитку антропологічних наук, інтеграції знань, що стосуються розвитку інноваційного потенціалу керівника ЗНЗ.

Урахування зазначених закономірностей під час підготовки керівників ЗНЗ до інноваційної діяльності потребує, передусім, зміни їхньої позиції у навчальному процесі: з пасивних приймачів інформації на активних суб'єктів особистісно-професійного розвитку. Така трансформація передбачає переорієнтацію педагогічного процесу з формування готовності керівників ЗНЗ до інноваційної діяльності на педагогічний супровід розвитку їхньої інноваційної компетентності.

У дослідженні обґрунтовано методологічну основу педагогічного супроводу розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ в умовах післядипломної освіти, яку становить єдність системного, середовищного, особистісного, діяльнісного і компетентнісного підходів. З'ясовано, що педагогічний супровід розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у системі післядипломної освіти доцільно здійснювати за такими змістовими напрямками: курсова підготовка в закладі післядипломної освіти, міжкурсора підготовка шляхом тьюторського супроводу з використанням можливостей мережі Інтернет та діяльності районних методичних кабінетів, забезпечення функціонування інноваційно-освітнього середовища, яке сприяє залученню керівників ЗНЗ до індивідуальної і колективної інноваційної діяльності.

Встановлено, що ефективність кредитно-модульної системи навчання як засобу розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у закладах післядипломної освіти забезпечується низкою її переваг: стимулюванням пізнавальної активності слухачів; структуруванням змісту їхньої підготовки; уможливленням індивідуалізації освітніх траєкторій відповідно до освітніх потреб

керівників ЗНЗ; забезпеченням гнучкості, інтерактивності навчання, оперативності й об'єктивності оцінювання навчальних результатів.

Доведено, що необхідною умовою розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ є готовність викладачів закладів післядипломної освіти до здійснення власної професійної діяльності в інноваційному режимі. Моделювання у навчальному процесі професійних умов інноваційної діяльності слухачів неможливе без розвитку інноваційної компетентності викладачів. Інноваційна компетентність викладачів передбачає наявність у них системи знань і вмінь з педагогічної інноватики та інноваційного менеджменту, мотивації до інноваційної діяльності, професійно важливих особистісних якостей та досвіду управління.

У третьому розділі – **«Організація та результати проведення педагогічного експерименту»** – розкрито методику організації та проведення педагогічного експерименту, представлено структуру розробленої моделі розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх закладів у системі післядипломної освіти, узагальнено і проаналізовано результати формувального етапу дослідження.

Експериментальна перевірка визначених умов і розробленої моделі розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх закладів здійснювалася на базі Комунального вищого навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти». Всього у формувальному експерименті взяли участь 622 слухачі курсів – керівників ЗНЗ і працівників районних відділів (управлінь) освіти Вінницької області (314 в експериментальній і 308 у контрольній групі). У процесі формувального етапу дослідження, що проходив упродовж трьох років, розв'язувалися такі завдання: реалізація визначених педагогічних умов розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ; упровадження експериментальної моделі розвитку інноваційної компетентності; проведення підсумкового діагностичного зрізу і перевірка впливу визначених педагогічних умов та розробленої моделі на розвиток інноваційної компетентності керівників ЗНЗ.

В основу формувального експерименту покладено модель розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ в системі післядипломної освіти, модель якої представлено на рис. 1. Розроблена модель є цілісною системою, що містить цільовий, методологічний, операційно-діяльнісний і оцінно-результативний блоки.

Мета полягає у розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ як єдності аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діяльнісного і діагностично-рефлексивного компонентів, що в комплексі визначають готовність до розробки, освоєння та впровадження інновацій у діяльності закладів освіти.

Методологічний блок моделі представлений комплексом підходів, які визначають загальну стратегію, методичні шляхи і принципи розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у процесі післядипломної освіти: системний, середовищний, особистісний, діяльнісний і компетентнісний.

В операційно-діялісному блоці моделі представлено обґрунтовані педагогічні умови, напрями, форми і методи, а також етапи розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ.

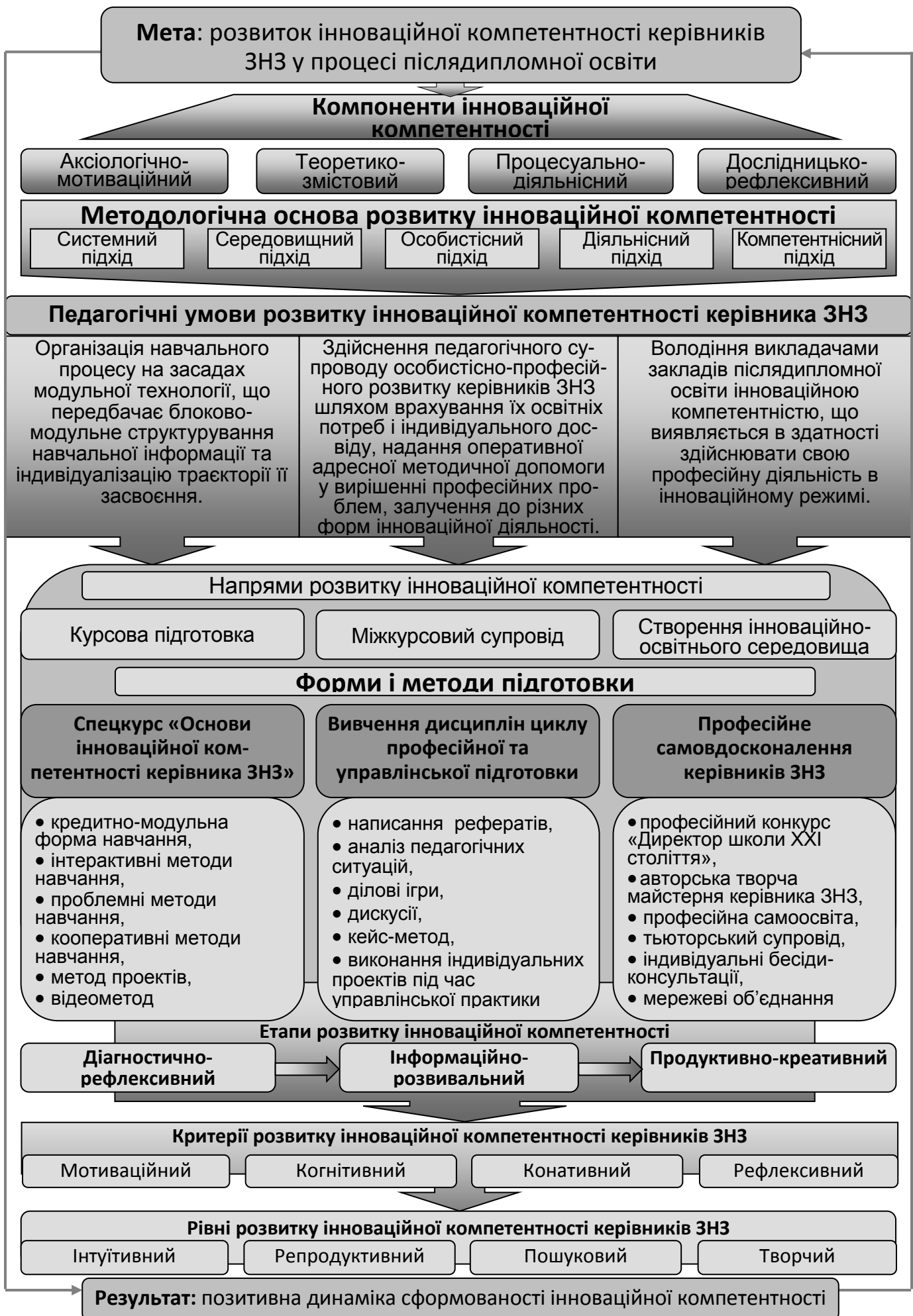

Рис. 1. Модель розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ

Педагогічні умови розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ ґрунтувалися на визначених методологічних підходах і враховували специфіку організації педагогічного процесу у закладах післядипломної освіти: здійснення педагогічного супроводу як особливого виду взаємодії, спрямованого на сприяння особистісно-професійному розвитку керівників ЗНЗ шляхом врахування їх освітніх потреб та індивідуального досвіду, надання оперативної адресної методичної допомоги у вирішенні професійних проблем, залучення до різних форм інноваційної діяльності; організація навчального процесу на засадах модульної технології, що передбачає блоково-модульне структурування навчальної інформації та індивідуалізацію траєкторії її засвоєння; володіння викладачами закладів післядипломної освіти інноваційною компетентністю, що виявляється в здатності здійснювати свою професійну діяльність в інноваційному режимі.

Розвиток інноваційної компетентності керівників ЗНЗ здійснювався за такими основними напрямками: курсова підготовка, міжкурсовий педагогічний супровід слухачів курсів і створення інноваційно-освітнього середовища.

Курсова підготовка розглядається як базовий напрям розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у процесі вивчення спецкурсу «Інноваційна компетентність керівника ЗНЗ», а також дисциплін циклу професійної та управлінської підготовки: «Педагогічна інноватика», «Сучасні методики підготовки керівників ЗНЗ до інноваційної діяльності», «Професійно-особистісне самовизначення керівників ЗНЗ в умовах інноваційних змін в освіті», «Моніторингові дослідження інноваційної компетентності керівників ЗНЗ». Курсова підготовка здійснювалася на основі кредитно-модульної системи навчання і передбачала забезпечення індивідуальних освітніх траєкторій слухачів з урахуванням їхнього управлінського досвіду, труднощів і професійних запитів. У рамках цього напрямку використовувався комплекс технологій і методів інтерактивного, практико-орієнтованого, контекстного, проектного, кооперативного і рефлексивного навчання.

Міжкурсовий супровід дозволяв надавати адресну оперативну методичну допомогу керівникам ЗНЗ на основі тьюторської технології індивідуального консультування. Методичну основу міжурсового супроводу становили мережева взаємодія і функціонування районних методичних кабінетів.

Формування інноваційно-освітнього середовища спрямовувалося на залучення керівників ЗНЗ до інноваційної індивідуальної та колективної діяльності. На технологічному рівні цей напрям розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ забезпечувався: методичною підтримкою інноваційних процесів; залученням до експериментально-пошукової діяльності; організацією науково-практичних конференцій з обміну досвідом упровадження педагогічних інновацій, публікацією статей, авторських інноваційних програм діяльності шкіл, сприянням участі директорів у конкурсах професійної майстерності, грантах тощо.

Операційно-діяльнісний блок моделі представлений комплексом професійно орієнтованих форм і методів навчання, які використовувалися під час викладання спецкурсу «Інноваційна компетентність керівника ЗНЗ», вивчення дисциплін циклу професійної та управлінської підготовки та організації професійного самовдосконалення керівників ЗНЗ (інтерактивні, проблемні методи навчання,

кооперативні форми навчання, метод проектів, відеометод, інформаційно-комунікативні технології, проектна технологія, портфоліо, кейс-метод, технології групового навчання, аналіз педагогічних ситуацій, ділові ігри, дискусії, виконання індивідуальних проектів під час управлінської практики, організація професійних конкурсів, діяльність авторської творчої майстерні керівника ЗНЗ, індивідуальні бесіди-консультації, організація мережових об'єднань).

Оцінно-результативний блок моделі містить критерії (мотиваційний, когнітивний, конативний, рефлексивний), на основі яких визначалися рівні (інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий, творчий) розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ, аналізувалася динаміка формування її компонентів, оцінювалися зміни в ставленні учасників експерименту до інноваційної діяльності, їх знаннях з педагогічної інноватики, уміннях інноваційної діяльності та здатності до рефлексії власного інноваційного потенціалу.

Результати формувального експерименту свідчать, що обґрунтовані педагогічні умови та розроблена модель сприяють структурній перебудові компонентів інноваційної компетентності керівників ЗНЗ, що знаходить комплексний вияв у позитивній динаміці рівнів її сформованості (рис. 2).

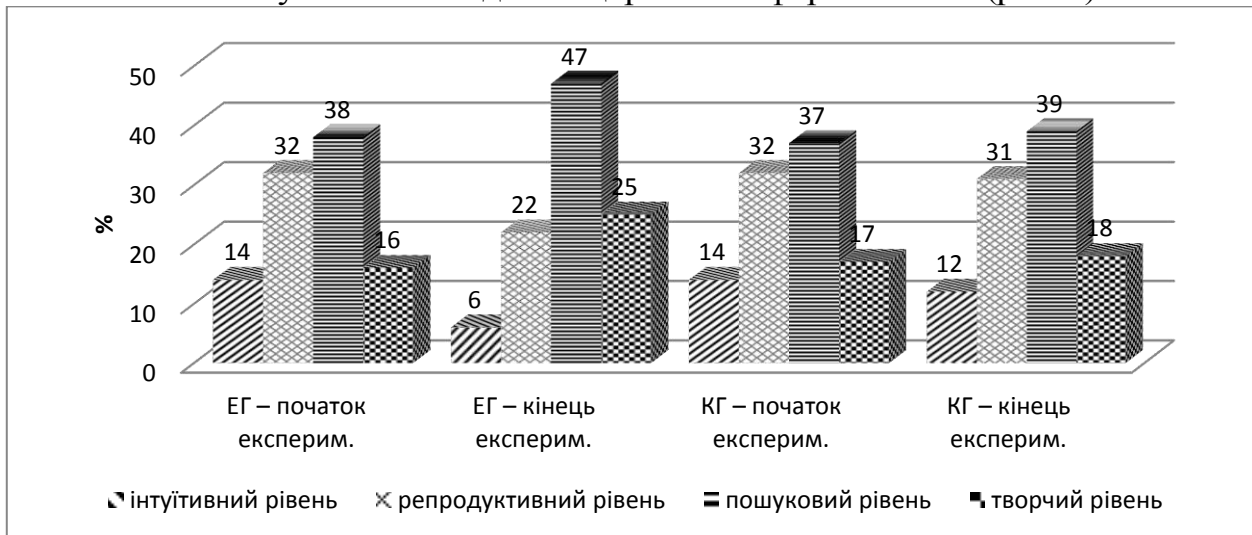

Рис. 2. Динаміка загальних рівнів розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ в експериментальній і контрольній групах

За період проведення формувального експерименту в експериментальній групі суттєво зменшився відсоток слухачів з інтуїтивним (з 14% до 6%) та репродуктивним рівнем інноваційної компетентності (з 32% до 22%), натомість зросла кількість слухачів із пошуковим (з 38% до 47%) та творчим (з 16% до 25%) рівнем інноваційної компетентності. Використання критерію χ^2 підтвердило статистичну достовірність указаних змін зі ступенем ймовірності P , що наближається до 0,95 при $\alpha=0,05$. На відміну від експериментальної, у контрольній групі хоча й спостерігаються певні позитивні зрушення у розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ, вони є незначними і не досягають рівня статистичної значущості.

Загалом, проведене дослідження засвідчило ефективність обґрунтованих педагогічних умов та розробленої моделі розвитку інноваційної компетентності

керівників ЗНЗ у системі післядипломної освіти і підтвердило істинність висунутої гіпотези.

Отже, поставлені в дослідженні завдання розв'язані, мети досягнуто.

Результати теоретичного й експериментального дослідження дали підстави для формулювання таких основних **висновків**:

1. У сучасних умовах однією з найважливіших функцій управління в освітніх закладах стає розробка і реалізація ефективної стратегії, орієнтованої на впровадження педагогічних інновацій. У зв'язку з цим особливого значення в структурі професійної готовності керівників навчальних закладів набуває інноваційна компетентність, яка виступає важливим чинником особистісно-професійного становлення та передумовою організації діяльності навчального закладу в інноваційному режимі. Значні потенційні можливості щодо розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ має підготовка в системі післядипломної освіти, яка характеризується безперервністю, гнучкістю, варіативністю, що дозволяє оперативно реагувати на зміни соціального замовлення й здійснювати педагогічний супровід інноваційної діяльності слухачів. Водночас аналіз практики післядипломної підготовки керівників ЗНЗ свідчить, що розвиток їхньої інноваційної компетентності здебільшого відбувається стихійно. У зв'язку з цим важливого значення набуває проблема обґрунтування педагогічних умов цілеспрямованого розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у період їхньої післядипломної підготовки.

На основі аналізу психологічної, педагогічної літератури та особливостей професійної діяльності керівників загальноосвітніх закладів з'ясовано сутність інноваційної компетентності як інтегральної особистісної характеристики, що визначає здатність керівника до розробки, освоєння та втілення інновацій у діяльності освітніх закладів і ґрунтується на відповідних знаннях, уміннях, особистісних якостях і наявності управлінського досвіду. Інноваційна компетентність керівника ЗНЗ дає змогу успішно освоювати і застосовувати педагогічні інновації, генерувати й творчо перетворювати нововведення в організації діяльності педагогічного колективу.

Врахування особливостей управлінської діяльності керівників ЗНЗ дало змогу виокремити чотири компоненти в структурі їх інноваційної компетентності: аксіологічно-мотиваційний (спрямованість на освоєння і впровадження педагогічних інновацій, інтерес до проблем і досліджень у сфері освітніх інновацій, прагнення до професійного саморозвитку в галузі педагогічної інноватики), теоретико-змістовий (теоретичні, практичні і методичні знання в галузі педагогічної інноватики, обізнаність з основними поняттями, категоріями і закономірностями інноваційної діяльності), процесуально-діяльнісний (діагностичні, проектувальні, конструктивні, комунікативні й організаторські уміння, необхідні для здійснення інноваційної діяльності у навчальному закладі) і дослідницько-рефлексивний (здатність до аналізу й оцінки педагогічних нововведень, визначення причин успіхів і невдач, зміни неефективних підходів і способів діяльності).

2. Відповідно до виокремлених компонентів інноваційної компетентності керівників ЗНЗ визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, конативний, рефлексивний) та показники її розвитку. Мотиваційний критерій відображає

сформованість інноваційного світосприйняття та інтересу до інноваційного проектування; сприйнятливість до педагогічних інновацій, наявність потреби в їх освоєнні і впровадженні; сформованість мотивації до інноваційної модернізації навчального закладу, ціннісного ставлення до інноваційної діяльності; прагнення до розвитку власного інноваційного потенціалу. Когнітивний критерій конкретизується в показниках: знання сучасних інноваційних педагогічних технологій та їх особливостей; знання основ менеджменту освітніх інновацій; знання принципів, методів і прийомів упровадження інновацій у педагогічний процес навчального закладу; знання критеріїв оцінювання ефективності педагогічних інновацій та організаційних основ і нормативної бази інноваційної діяльності в загальноосвітньому закладі. Конативний критерій характеризується показниками, що виявляються у сформованості вмій: діагностичних – збір і аналіз інформації про стан об'єкта, який потребує інноваційних змін; проектувальних – стратегічне і оперативне планування освітніх інновацій; конструктивних – деталізація розробленого проекту на рівні його реалізації конкретними учасниками в умовах конкретного навчального закладу; комунікативних – переконування, аргументація, доведення переваг педагогічних інновацій; організаторських – налагодження взаємодії суб'єктів інноваційного процесу, мобілізація колег на впровадження освітніх інновацій. Рефлексивний критерій розвитку інноваційної компетентності характеризується показниками: здатність до самоаналізу й адекватної оцінки власного інноваційного потенціалу; здатність визначати педагогічні проблеми з метою вибору та упровадження інноваційних технологій; вміння здійснювати моніторинг ефективності інноваційної діяльності; вміння прогнозувати ефективність педагогічних нововведень; здатність до особистісно-професійного самовдосконалення в галузі педагогічної інноватики. На основі виокремлених критеріїв і показників визначено й схарактеризовано чотири рівні розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх закладів: інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий і творчий.

3. Аналіз психолого-педагогічної літератури, особливостей післядипломної освіти та специфіки професійної діяльності керівників шкіл дав змогу визначити педагогічні умови формування їх інноваційної компетентності в процесі післядипломної освіти: здійснення педагогічного супроводу як особливого виду взаємодії, спрямованого на сприяння особистісно-професійному розвитку керівників ЗНЗ шляхом врахування їх освітніх потреб та індивідуального досвіду, надання оперативної адресної методичної допомоги у вирішенні професійних проблем, залучення до різних форм інноваційної діяльності; організація навчального процесу на засадах модульної технології, що передбачає блоково-модульне структурування навчальної інформації та індивідуалізацію траєкторії її засвоєння; володіння викладачами закладів післядипломної освіти інноваційною компетентністю, що виявляється в здатності здійснювати свою професійну діяльність в інноваційному режимі.

4. Реалізація визначених педагогічних умов забезпечується розробленою моделлю розвитку інноваційної компетентності, яка містить цільовий, методологічний, операційно-діяльнісний і оцінно-результативний блоки та комплексно відображає мету, напрями, форми і методи підготовки, етапи, критерії

та рівні розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх закладів у системі післядипломної освіти.

Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність обґрунтованих педагогічних умов і розробленої моделі, які забезпечили комплексний розвиток аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діяльнісного і дослідницько-рефлексивного компонентів інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх закладів у процесі післядипломної освіти. В експериментальній групі, на відміну від контрольної, на статистично значущому рівні збільшилась кількість керівників з пошуковим (з 39% до 47%) і творчим (з 17% до 24%) рівнем інноваційної компетентності. Водночас суттєво зменшився відсоток керівників з інтуїтивним (з 13% до 6%) і репродуктивним (з 31% до 22 %) рівнями інноваційної компетентності.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у системі післядипломної освіти. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні можливостей підготовки керівників шкіл до інноваційної діяльності засобами інформаційно-комунікативних технологій, зокрема, за допомогою технології дистанційного навчання; вивченні методичних шляхів удосконалення інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у міжкурсовий період; вивченні та узагальненні зарубіжного досвіду підготовки менеджерів у галузі освіти до інноваційної діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчально-методичні видання:

1. Загородній С.П. Розвиток інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти / С.П.Загородній // Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти: колективна монографія (за матеріалами науково-дослідної роботи кафедри) / За наук. ред. С.І. Дровозюка. – Вінниця: ВОІПОПП, 2014.– С.83-88.

2. Загородній С.П. Розвиток інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів: нова генерація системи післядипломної освіти / С.П. Загородній // Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти (за матеріалами науково-дослідної роботи кафедри). За наук. ред. С.І. Дровозюка. – Вінниця: КВНЗ «ВАНУ», 2015. – С.361-369.

3. Загородній С.П. Школа розвитку особистості в інформаційному середовищі: методичний посібник / С.П. Загородній, О.О. Форостяна. – Вінниця: ВОІПОПП, 2013. –126 с.

4. Загородній С.П. Педагогічна рада як фактор підвищення педагогічної майстерності: методичний посібник / С.П. Загородній, М.В. Черній. – Вінниця: КВНЗ «ВАНУ», 2015. – 180 с.

5. Загородній С.П. Формування управлінської компетенції керівника загальноосвітнього навчального закладу у системі неперервної освіти / С.П. Загородній // Zbiór artykułow naukowych «Pedagogika. Osiagniecia naukowe, ozwoj, propozycje na rok 2015». – Warszawa: Wydawca: Sp. zo.o «Diamond trading tour», 2015. – S.50-52.

6. Загородній С.П. Головні аспекти розвитку особистості дитини в інноваційній школі / С.П. Загородній // Zbiór artykułow naukowych «Pedagogika.

Wspolczesne tendencje w nauce i edukacji». –Krakow: Wydawca: Sp. zo.o «Diamond trading tour», 2016. – S.91-96.

Статті в наукових фахових виданнях:

7. Загородній С.П. Управління інноваційною діяльністю керівників загальноосвітніх навчальних закладів: соціально-педагогічний аспект /С.П.Загородній // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ ; Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2008. – Вип. 16. – С.172-176.

8. Загородній С.П. Комплексна програма розвитку закладу як засіб здійснення інноваційної діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів / С.П. Загородній // Витоки педагогічної майстерності:Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. /редкол.: М.І. Степаненко (голова) та ін. – Полтава, 2011. – №8(1). – С.122-127.

9. Загородній С.П. Розвиток інноваційних компетентностей у керівників загальноосвітніх навчальних закладів/ С.П. Загородній //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. / редкол.: В.І Шахов (голова) та ін.– Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – Вип. 44. – С.25-29.

10. Загородній С.П. Готовність керівників загальноосвітніх навчальних закладів до управлінської інноваційної діяльності: інноваційна компетентність /С.П.Загородній // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: Р.С. Гуревич(голова) та ін. – Київ ; Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016.– Вип. 45. – С.158-161.

11. Загородній С.П. Технології розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у системі післядипломної освіти/ С.П. Загородній //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. / редкол.: В.І Шахов (голова) та ін.– Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – Вип. 46. – С.25-29

Матеріали наукових конференцій:

12. Загородній С.П. Роль інноваційної діяльності керівника закладу у розвитку пам'яті та творчого мислення учнів / С.П. Загородній // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні аспекти розвитку пам'яті та творчого мислення особистості». – Вінниця: ВОПОПП, 2008. – С.158-162.

13. Загородній С.П. Роль інноваційного підручника у процесі трансформації сучасної школи / С.П. Загородній // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Український шкільний підручник у європейському вимірі». – Вінниця: ВОПОПП, 2009. – С. 95-101.

14. Загородній С.П. Засоби та форми розвитку особистості дитини в інноваційній школі / С.П. Загородній // Матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції «Актуальні проблеми розвитку особистості в системі дошкільної та загальної середньої освіти». – Вінниця: ВОПОПП, 2010. – С.97-100.

15. Загородній С.П. Зміст і структура управлінської інноваційної діяльності

керівника загальноосвітнього навчального закладу / С.П. Загородній // Психолого-педагогічні проблеми розвитку особистості в сучасних соціокультурних умовах: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Вінниця: ВОПОПП, 2011. – С. 117-121.

16. Загородній С.П. Розвиток інноваційних компетентностей у керівників загальноосвітніх навчальних закладів / С.П. Загородній // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми». – Вінниця, 2016. - С.158 –161.

Праці, які додатково відображають наукові результати дослідження:

17. Загородній С.П. Управління інноваційною діяльністю керівників загальноосвітніх навчальних закладів: соціально-педагогічні засади / С.П. Загородній // Науково-методичний вісник Вінницького ОПОПП. Випуск 1. – Вінниця, 2008. – С.148-157.

18. Загородній С.П. Розвиток інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти: соціально-педагогічний аспект / С.П. Загородній // Механізм формування ключових компетентностей педагогів у системі післядипломної освіти (за матеріалами науково-дослідної роботи кафедри методології та управління освітою). Випуск 6. – Вінниця: ВОПОПП, 2014. – С. 57-61.

АНОТАЦІЇ

Загородній С.П. Розвиток у керівників загальноосвітніх навчальних закладів інноваційної компетентності у системі післядипломної освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського МОН України. – Вінниця, 2017.

У дисертації представлено результати теоретичного й емпіричного дослідження проблеми розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти. На основі аналізу психологічної, педагогічної літератури та особливостей управлінської діяльності керівників загальноосвітніх закладів з'ясовано сутність і структурні компоненти (аксіологічно-мотиваційний, теоретико-змістовий, процесуально-діяльнісний, дослідницько-рефлексивний) їхньої інноваційної компетентності, визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, конативний, рефлексивний), показники та рівні (інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий, творчий) її розвитку. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх закладів у системі післядипломної освіти. Розроблено модель розвитку інноваційної компетентності, яка містить цільовий, методологічний, операційно-діяльнісний і оцінно-результативний блоки та комплексно відображає мету, напрями, форми і методи підготовки, етапи, критерії та рівні розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх закладів у системі післядипломної освіти.

Ключові слова: інноваційна діяльність, готовність до інноваційної

діяльності, інноваційна компетентність, інноваційний потенціал, компетентнісний підхід, професійна компетентність, керівник загальноосвітнього навчального закладу, післядипломна освіта.

Загородний С.П. Развитие у руководителей общеобразовательных учебных заведений инновационной компетентности в системе последипломного образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04-теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского МОН Украины. – Винница, 2017.

В результате анализа психологической, педагогической литературы и особенностей профессиональной деятельности руководителей общеобразовательных заведений в исследовании определена сущность инновационной компетентности как основывающейся на соответствующих знаниях, умениях, личностных качествах и управленческом опыте интегральной личностной характеристики, которая определяет способность руководителя к разработке, освоению и внедрению инноваций в деятельность образовательного заведения.

В структуре инновационной компетентности руководителей общеобразовательных заведений выделены четыре компонента: аксиологически-мотивационный (направленность на освоение и внедрение педагогических инноваций, интерес к проблемам и исследованиям в сфере образовательных инноваций, стремление к профессиональному саморазвитию в области педагогической инноватики), теоретико-содержательный (теоретические, практические и методические знания в области педагогической инноватики, понимание основных понятий, категорий и закономерностей инновационной деятельности), процессуально-деятельностный (диагностические, проектировочные, конструктивные, коммуникативные и организаторские умения, необходимые для осуществления инновационной деятельности в учебном заведении) и исследовательско-рефлексивный (способность к анализу и оценке педагогических нововведений, определению причин успехов и неудач, изменению неэффективных подходов и способов деятельности).

В соответствии с выделенными компонентами инновационной компетентности руководителей общеобразовательных заведений определены критерии (мотивационный, когнитивный, когнитивный, рефлексивный), показатели и уровни ее развития (интуитивный, репродуктивный, поисковый и творческий).

Установлено, что развитие инновационной компетентности руководителей общеобразовательных заведений в процессе их последипломной подготовки возможно при следующих педагогических условиях: осуществление педагогической поддержки как особого вида взаимодействия, направленного на содействие личностно-профессиональному развитию руководителей учебных заведений путем учета их образовательных потребностей и индивидуального опыта, предоставления оперативной адресной методической помощи в решении профессиональных проблем, привлечения к различным формам инновационной деятельности; организация учебного процесса на принципах кредитно-модульной

системы, которая предусматривает блочно-модульную структуризацию учебной информации и индивидуализацию траектории ее усвоения; обладание преподавателями заведений последиplomного образования инновационной компетентностью, которая проявляется в способности осуществлять свою профессиональную деятельность в инновационном режиме.

Разработана модель развития инновационной компетентности, которая содержит целевой, методологический, операционно-деятельностный и оценочно-результативный блоки и комплексно отображает цель, направления, формы и методы подготовки, этапы, критерии и уровни развития инновационной компетентности руководителей общеобразовательных заведений в системе последиplomного образования.

Ключевые слова: инновационная деятельность, готовность к инновационной деятельности, инновационная компетентность, инновационный потенциал, компетентностный подход, профессиональная компетентность, руководитель общеобразовательного учебного заведения, последиplomное образование.

Serhii Zahorodnii. The development of secondary school leaders in the concept of innovative competence in postgraduate education. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree by specialty 13.00.04 -Theory and Methods of Professional Education. – «Vinnytsia Academy of Continuous Education.» – Vinnytsia, 2017.

The thesis presents the theoretical realization of scientific problems of innovative competence of secondary school leaders as part of the professional competence in the system of postgraduate education; clarifies the basic concepts of research and scientific approaches, determines the structure and nature of the innovation competence of secondary school heads, criteria, indicators and levels of its development.

The structural-component model of innovative competence of an educational institution manager is developed and well-established in the system of postgraduate education, which includes components (constituent, cognitive, operational, personal) and pedagogical conditions as leverage to ensure permanent training. The meaningful development of innovative competence of managers of an educational institution is determined in the system of postgraduate education. The scientific and practical guidance are proposed for secondary school heads in the system of postgraduate education.

On the basis of competence approach the essence of innovation competence of secondary school heads, which is the ability of managers to different types of communications and development of the social role to establish and maintain in the necessary contacts with the participants of the educational process, including parents, business representatives and others.

Keywords: innovation, commitment to innovation, innovation competence, innovation potential, competence approach, professional competence, the head of an educational institution, postgraduate education, managerial communication.